

Hafnia Hodierna

Eller

Udførlig Beskrivelse

om den

Kongelige Residentz - og Hoved - Stad

Kiøbenhavn,

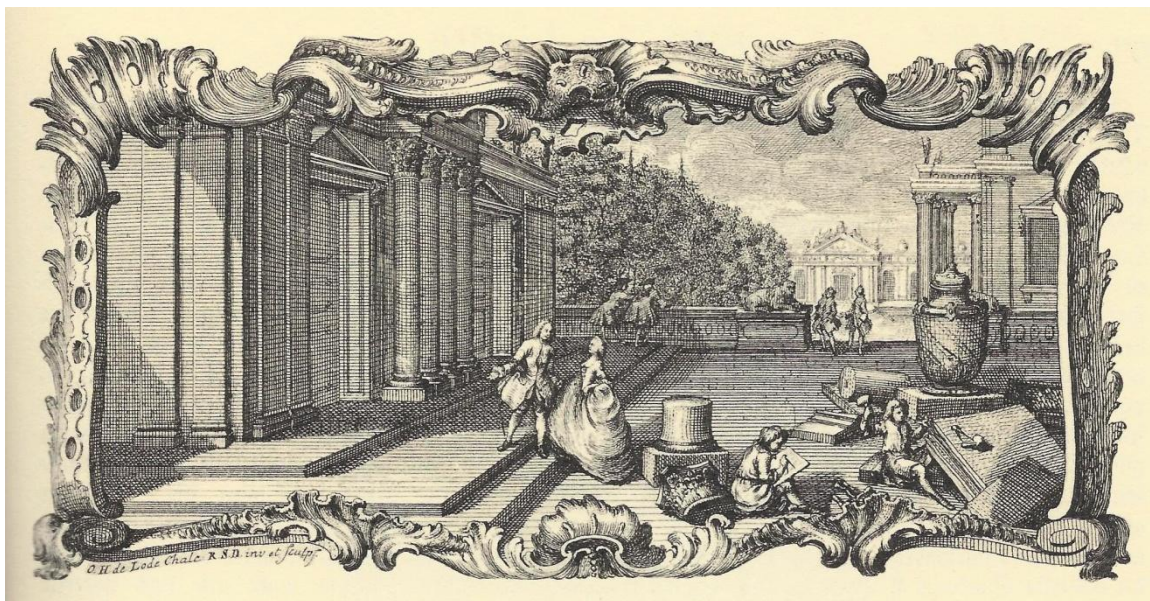
1748

Uddrag

Kongelige Cancelie, Børsen, Proviant - Huus, Det Første Posthus

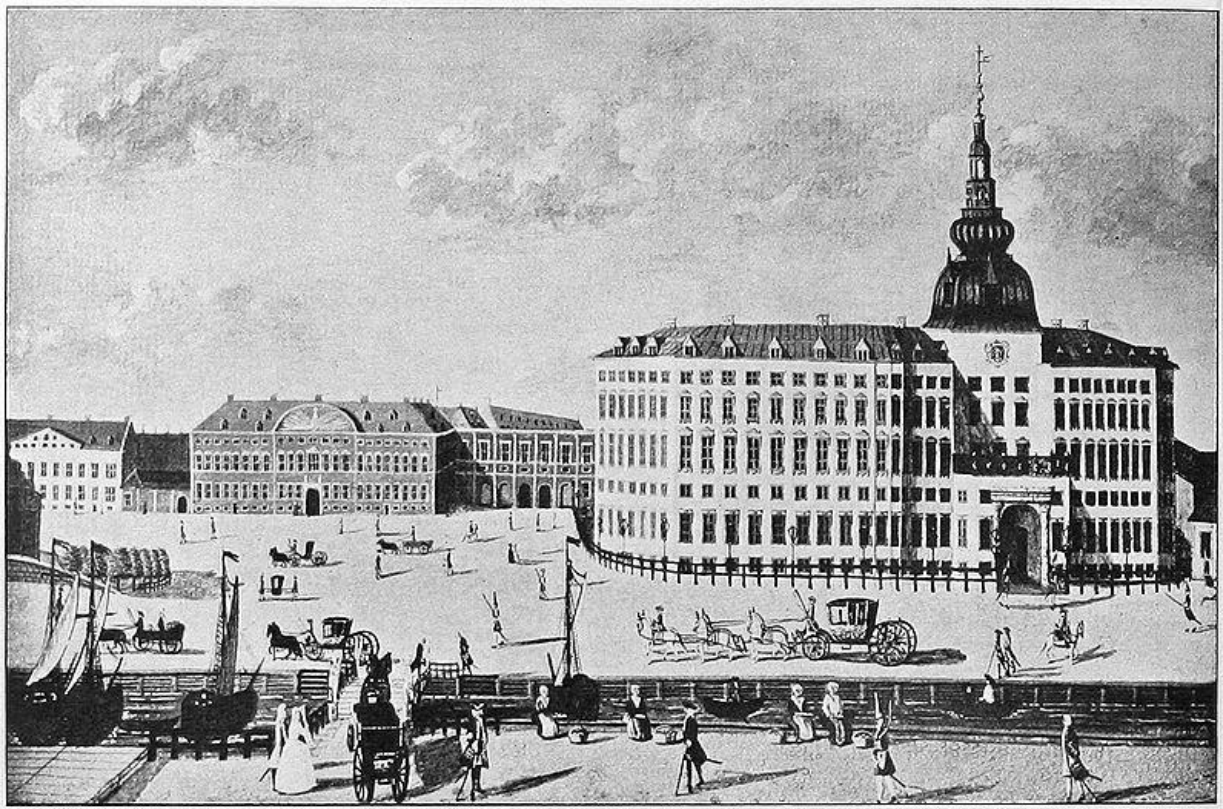
Cap. III.

Handler om de Merkværdigheder, der findes ved de offentlige verdslige Bygninger i Staden, og forestille tillige endeel private Paladser og ziirlige Borger - Huuse, som findes derudi.

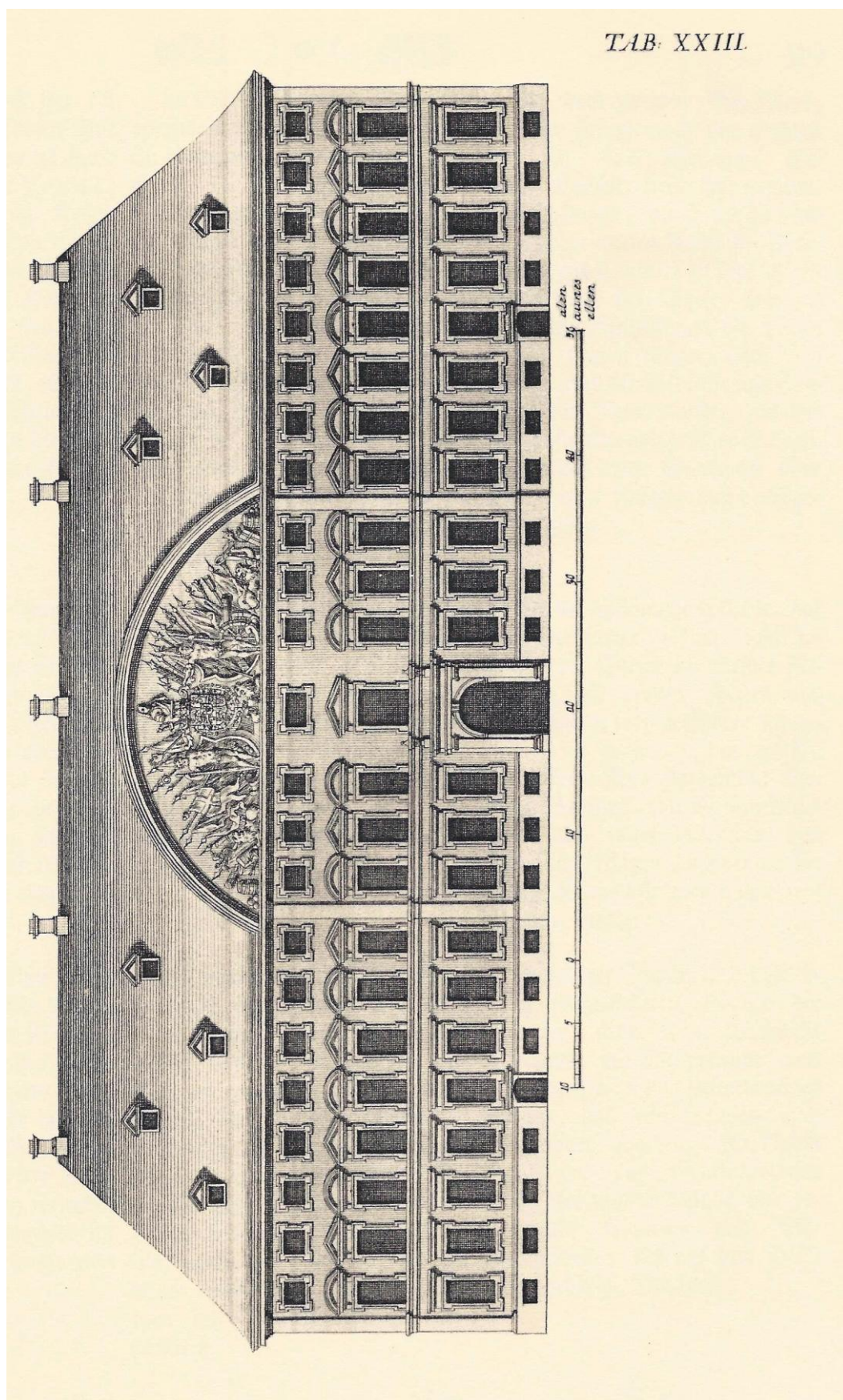
Uddrag af Laurids de Thurah - Hafnia Hodierna udgivet 1748

Ligesom den Bygning, hvor Slots - Kirken er, og hvorom tilforn er meldet, paa den syndre Side det Kongelige Cancelie, eller rettede at sige, den Kongelige Collegie - Bygning, ved en ligedan Løngang, som den foromtalte, ansluttet til Slottet, saa at man igiennem dnne Løngang har Gang fra Slottet til Canceliet

Tegning som viser slotspladsen omkring 1730 med Københavns Slot til højre og den dengang næsten nyopførte Kancellibygning midtfor til venstre

Canceliet, hvoraf Facaden paa Tav. XXIII. forestilles, er en stor, vidtløftig og anseelig Bygning, hvorudi de største og fornemste Kongelige Collegia have deres Forsamlings - Sale, Contoirer, og alle til ethvert Collegii Forretninger fornødne Beqvemmeligheder. Den bestaaer egentlig af tre Fløye, som indslutte en rummelig Gaard, der paa den fiende Side indesluttet af Proviant - Gaardens Hovedbygning. Den har over Kielderne tre Stokverker. Kielderne ere under alle tre Bygninger reent igiennem hvelvede, ligesaavel som ogsaa det underste Stokverk af Bygninggen. Samme underste Stokverk er nesten indtaget af de Kongelige Archiver, og har hvert Collegium sit særdeelees Archiv for sig selv. Saaledes finder man det Danske Cancelies, Krigs - Canceliers, det Tydske Cancelies, Rente - Kammerets og Hof - Rettens Archiver, hver for sig adskilte, alle, som er sagt er, hvelvede, og med Jern - Døre og Jern - Vindve - Lemme forsynede. Disse samtlige Archiver maa en Lysthavende gjøre sig Umag for at faae at see, idet den særdeelees gode Orden, og erhvervs ziirlige Indretning fortiener at betragtes. Især seer man med Fornøjelse i Krigs Cancelliets Archiv accurate og tilforladelige Plans af alle Kongerigernes og Fyrstendømmernes Fæstninger, samt andre merkværdige Tegninger.

Uddrag af Laurids de Thurah - Hafnia Hodierna udgivet 1748

I det andet Stokverk har det Kongelige Geheime Conseil sine Apartemens i den Fløy ud imod Slottet. Det Danske Cancelie, det Tydske Cancelie, og Krigs - Canceliet have deres Apartmens og Contoirer i den lange Fløy ud imod Børsen, og det Kongelige Rente - Kammer sine i den tredie Fløy, som vender mod Gaarden; Men Rente - Kammerets, som det vidtløftigste Collegii, Betiente og Contoirer indtage næsten det tredie Stokverk over alle trede Føye af den gandske Bygning.

Denne anseelige Bygning har Høysalig Kong FRIDERICH den Fierde i Sin Regierrings Tid med stor Bekostning fra Grunden af ladet af ny opføre, og sees i den store Fronttispice Hans Kongelige Majestets Bryst - Billede i hvidt Marmor udhugget, og derunder det Kongelige Vaaben, som med en stor Mængde i Steen udhugne Krigs - Instrumenter er omgivet.

Paa denne samme Linie, hvor de i Tegningen forestillede Facade af Canceliet sees, er det Kongelige Posthus, hvor alle Poset, ridende og agende, aflegge deres Medbringende, og hvorfra de igien begynde deres Bort - Reyse. General - Postamtet har i dette Huus sin Forsamlings - Stue og fornødne Contoirer og Bequemmeligheder for alle til Post - Væsenet henhørende Betiente.

Herr Baron Holberg beretter i sin Danmarks Riges Historie, at det udenlandske Post - Væsen allerførst i Kong FRIDRICH den Tredies Tid Aar 1653 her i Riget har taget sin Begyndelse. Vel har der af CHRISTIAN den Fierde været Poster anordnede, men samme gik kuns allene imellem Danmark og Norge; hvilken Indretning dog ey blev bragt til ret Fuldkommenhed, førend i FRIDERICI den Tredies Tid, som bevises af denne Konges Forordning, Post - Væsenet angaaende de dato Kiøbenhavn den 9. Augusti 1650.

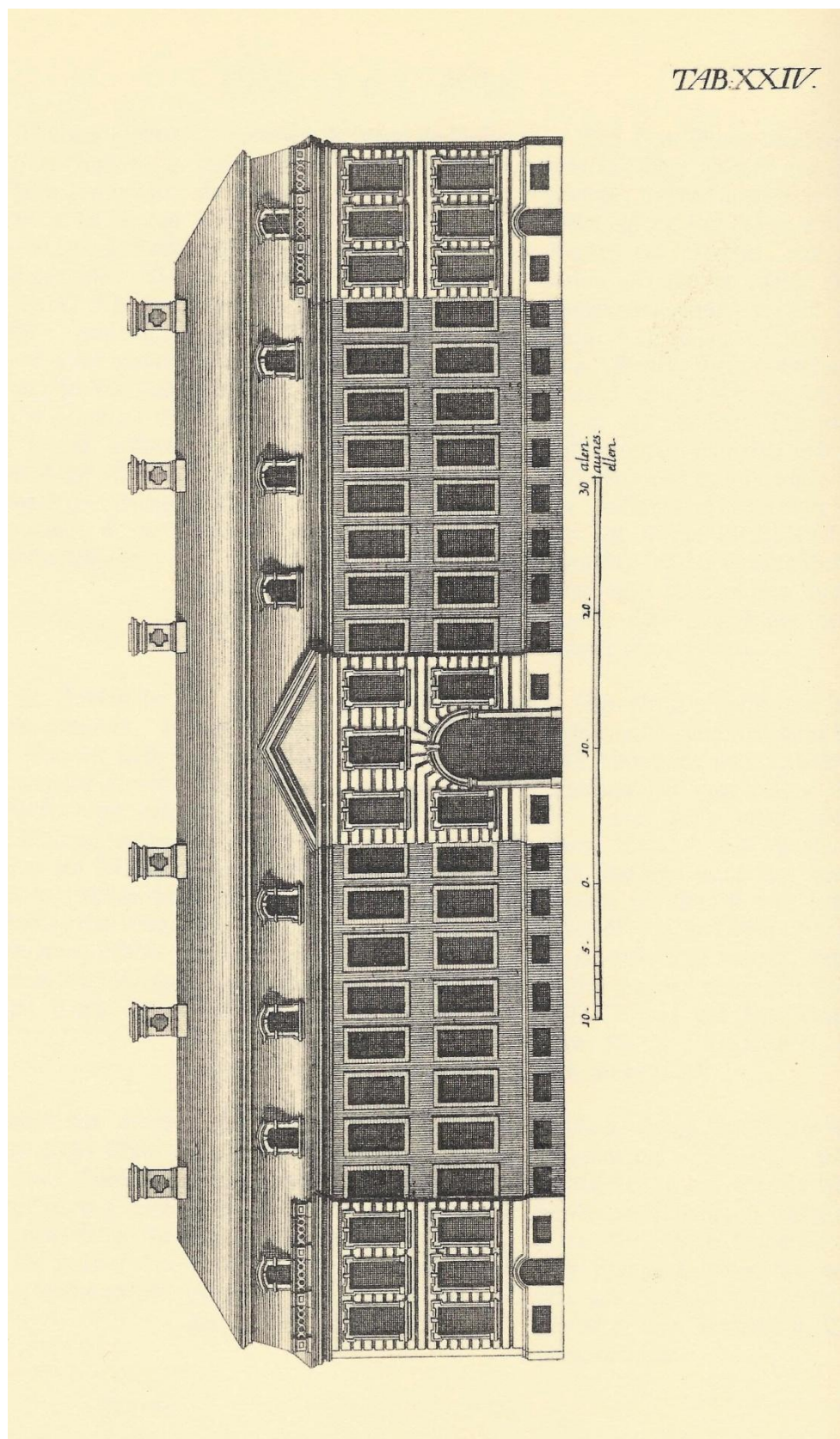
Det er af de Indkomster, som Post - Væsenet indrenter, at Hans Kongelige Majestet forsørger og husvaler mangfoldige nødlidende Enker, hvilke deraf efter deres Stands og Vilkors Omstændighed nyde aarlig en vis Pension, saa vidt forbemeldte Indkomster kand strække sig, hvilke, efter Høylovlig Ihukommelse Kong FRIDERICH den Fierdes allerchristeligste Stiftelse, til denne Brug allene blive anvendte.

Til samme Huus har Hans Majestet, Høysalig Kong CHRISTIAN den Siette Høylovlig Ihukommelse, indtil videre forlagt Land - Statens General - Commissariats - Collegum, og forsynet det med bequemme Apartemens og fornødne Contoirer.

I dette Huus holder endnu et andet høy-anseeligt Collegium sine ordentlige Forsamlinger, som er det af Høysalig CHRISTIAN den Siette oprettede General - Landets Oeconomie - og Commerce Collegium, hvor alle til Landets Tarv og Opkomst, samt til Negociens Flor og Fremgang henhørende Sager forhandles og anordnes. Dette Collegium bestaaer af fem Deputerede Herrer, og tre Committerede, med tvende Secrererere og tvende Copister.

Hans Majestet, Høysalig Kong CHRISTIAN den Siette, har endog i dette Huus anordnet et Maler - og Bildthugger - Academie, og forsynet det med nogle Indkomster, bequemme Værelser, samt med duftige og erfarne Mestere i begge Videnskaber; hvor da enhver Lysthavende uden Bekostning kand blive underrettet i Tegning og deslige. Men denne Indretning har endnu ikke naaet den Fuldkommenhed, som den maaske med Tiden maatte erlange.

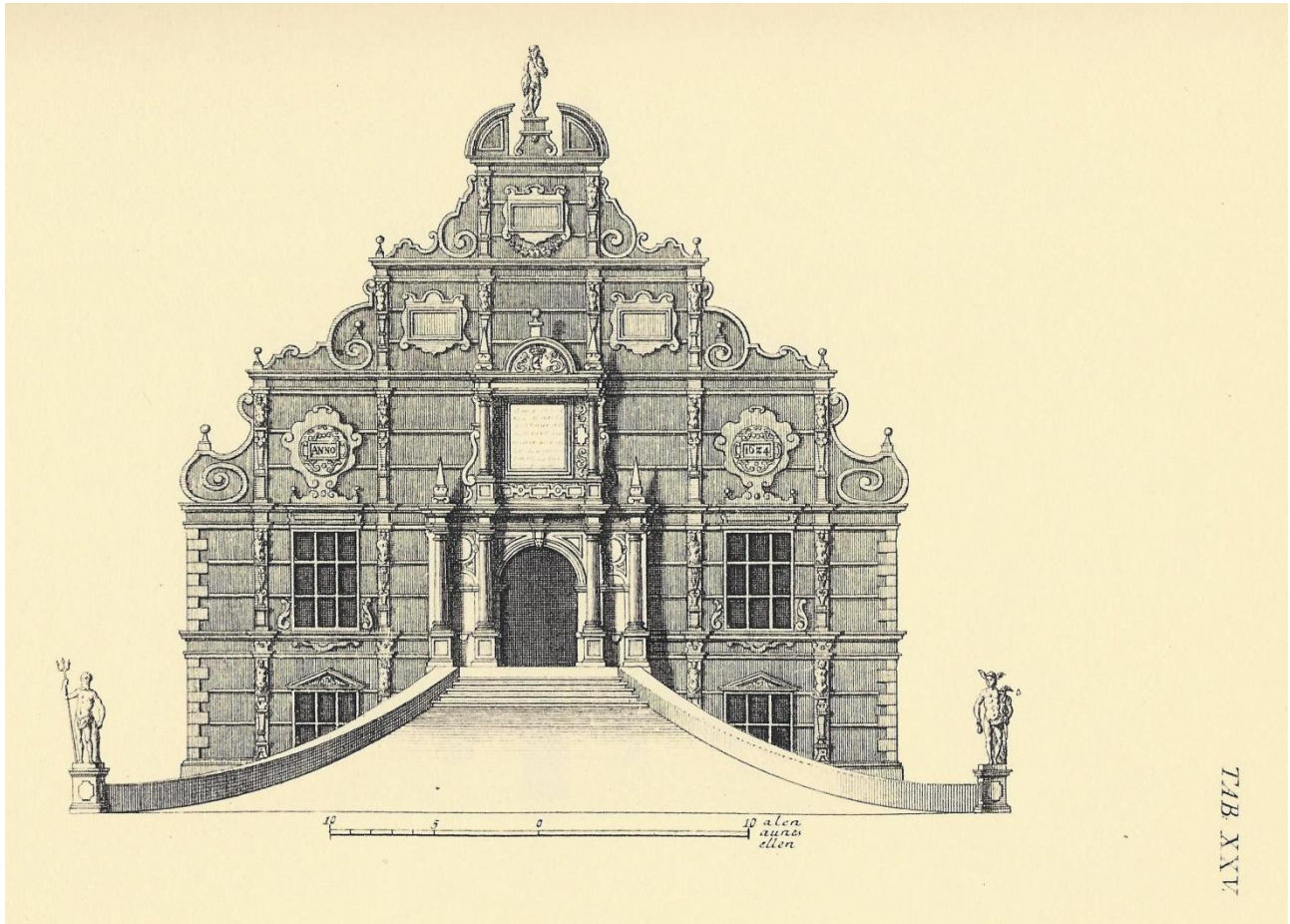
Strax ved Post - Huset sees et anseeligt Palads, hvoraf TAV. XXIV. viser Kong CHRISIAN den Siette Høylovlig Ihukommelse, faa Aar før sin Død, af Grunden ny ladet opbygge. Det hører nu Hans Exeelence Herr General og Ober - Krigs - Secretaire Lerche til, som ogsaa beboer det.

Uddrag af Laurids de Thurah - Hafnia Hodierna udgivet 1748

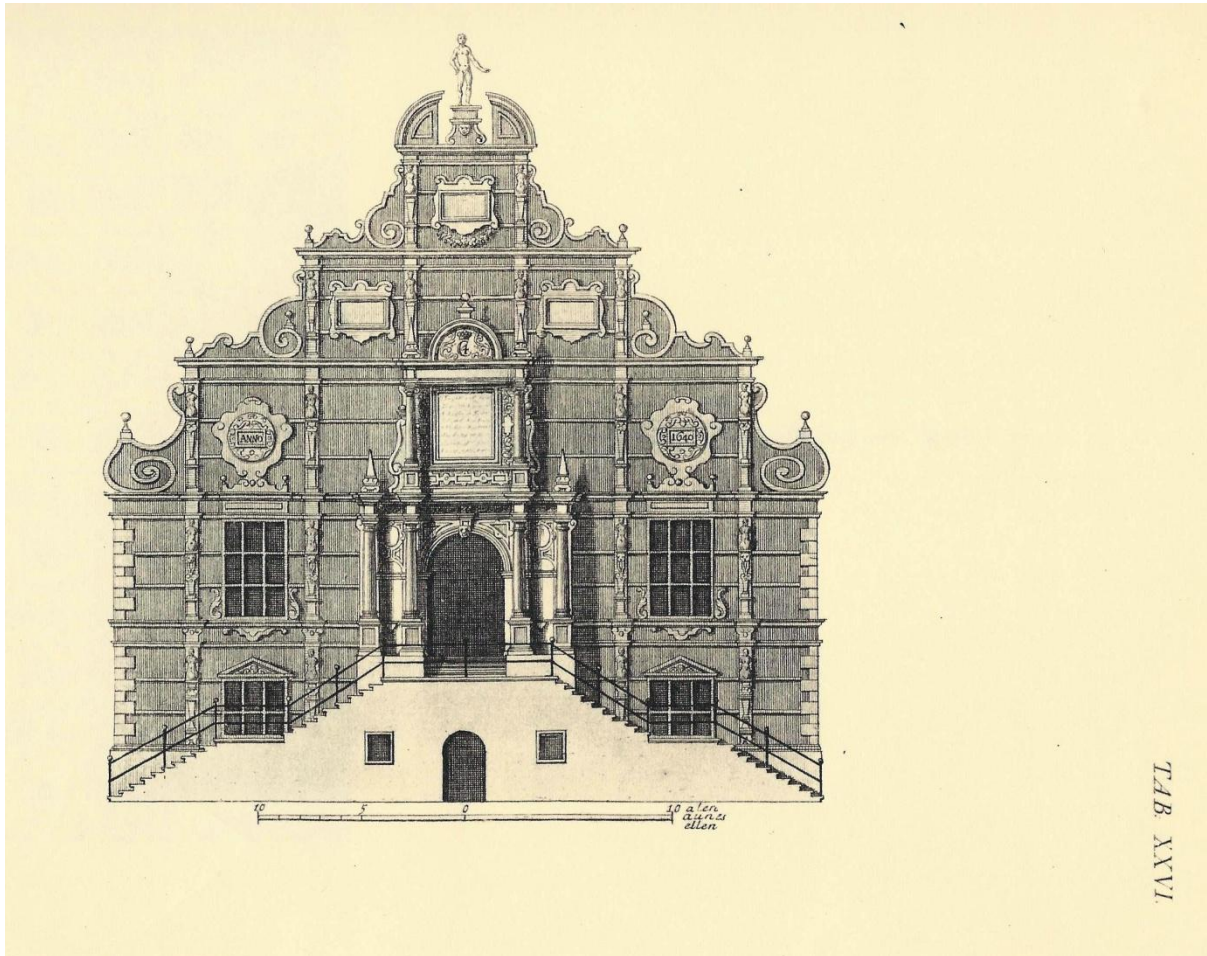
Herfra begive vi os til den Kongelige Børs, en gammeldags Gothisk, men i sit Slag en prægtig og ellers anseelig og majesterisk Bygning.

Bygninger er meget lang, og i Henseende til Længden at regne, ikkun smal. Den foreste Facade som paa Tav. XXV. forestilles, vender ud imod Slottet Christiansborg.

Den anden korte Facade, som Tav. XXVI viser sig, vender imod Christianshavn.

Af den lange Facade, som vender imod Holmens Kirke, har jeg paa Tav. XXVII allene villet forestille den middelste Part, hvor Taarnet er, i det det øvrige paa begge Sider af Taarnet lige til Enden, i alle Maader ligner det, som er næst ved Taarnet. Ellers holder Bygningen 406 Fod i Længden, og $66\frac{1}{2}$ Fod i Breden. De to korte Facader som Tav. XXV. og XXVI. forestilles, ere i Henseende til Bygnings - Maaden hinanden gandske lige, uden i saa vidt, at Frie - Trappernes Anordning gjør imellem begge en Forskiæl. Den, som vender imod Slottet, er dog prægtigere end den anden, i det Portaler for Indgangen er prydet med fritstaaende Piller af den rareste Orientaliske Marmor, hvilende paa Postementer af samme Materie, i steden for at Portalet for den anden korte Facade kund er af Steen, skjønt i Bygning - Maade den forrige Liig.

Paa begge korte Facader læses een og den samme Inscription, men Aarstallene, som derpaa findes, ere ulige, thi paa den Side imod Slottet, sees 1624, og paa den anden 1640; hvoraf sluttet, at denne er sildere bleven færdig end hiin. Inscriptionerne er følgende:

C4

Qvod Regno, Reiqve publicæ ac PopuloDano felix ac fortunatum velit,

Qvi

Ob jugem Filii Jesu Christi intercessionem res tribuit fautas,

Qviqve

Mercimoniis omniqve bonæ rei augendæ præest,

Ter opt. Ter Maximus, Deus Pater, Filius & Spiritus Sanstus.

Byrsam, qvam vides, Danicam

CHRISTIANUS QVARTUS

Danorum, Norrigorum, Slavorum Gothorumqve Rex potentissimus,

Pater Patriæ optimus, boni publici curator felicissimus,

Laudabili Regum magnorum exemplo, & ferio studio augendi Regna Sua

Vivis censu emporiis

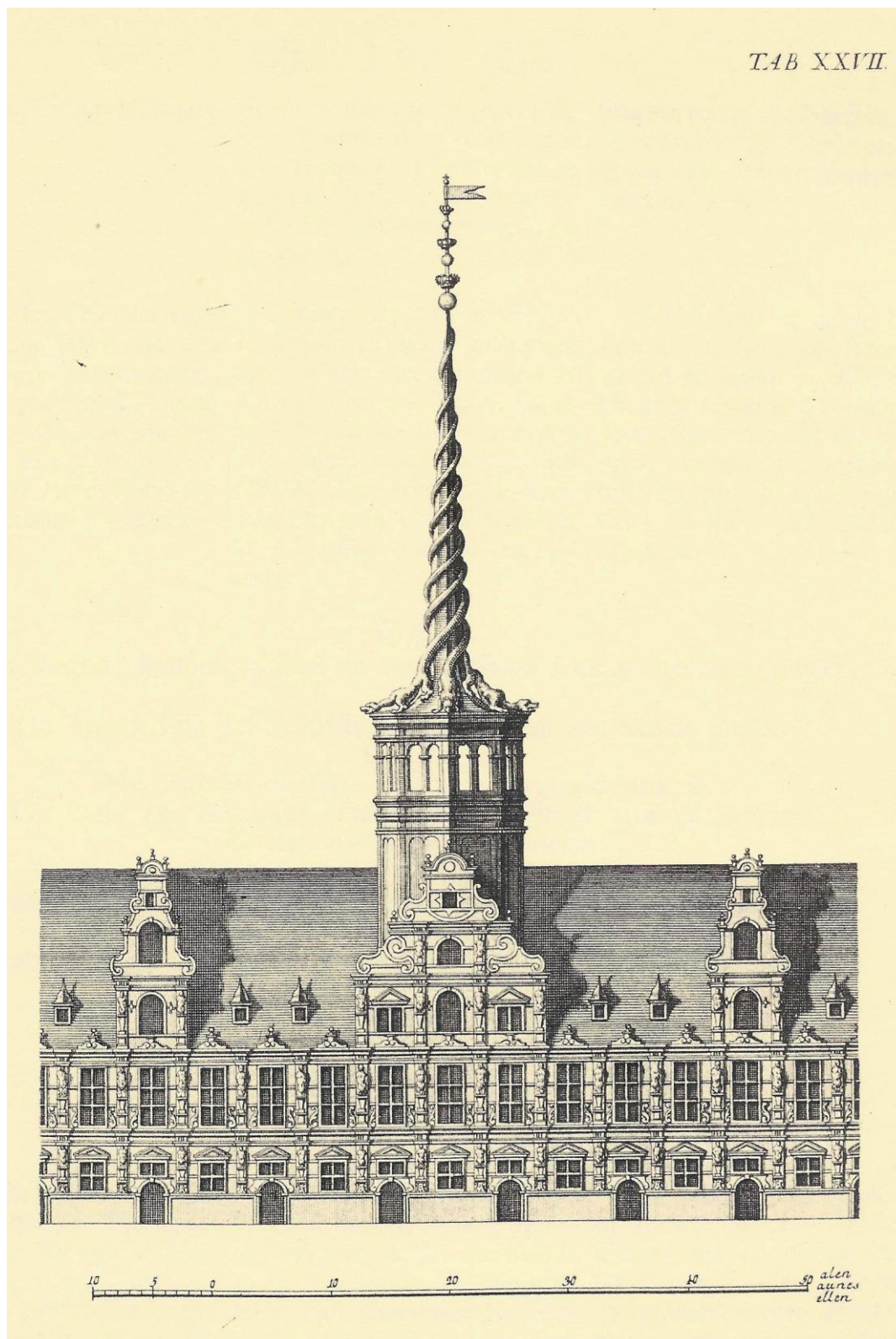
Non furtivis Mercurii & Lavernæ atibus,

Uddrag af Laurids de Thurah - Hafnia Hodierna udgivet 1748

Sed quod princeps & primum est, divinæ gloriæ,
Et quod proximun, emptorum venditorumqve fructuofis usibus,
facrata, dicatamqve voluit.
Anno a Christo nato 1624.

De to lange Facader af Børsen ere efter Gothisk Bygnings - Maade med en Mængde af Billeder, i Form af Termes, prydede, som bære begge Stokverkens Hoved - Gesimser, og ere af adskillige Figurer og Forestillinger, saa den ene er ey den anden lig. Taarner især er af en egen Indretning, som er værd at distingvere; thi Spidsen dannes af fire Drager eller Lindorme, som hviler paa deres Buge, vende Hovederne hver til sit Verdens Hjørne, og slynge deres Haler omkring hverandre op ad i Veiret, at deraf paa det sidste formeres en Spids, som endes med tre Kroner, en over den anden.

Denne Bygning er, som foranførte Inscription giver tilkiende, af Høysalig Kong CHRISTIAN den Fierde af nye opbygget, og Aar 1624 mestendeels fuldført. Historien melder, at denne Bygning har i Calmar i Sverrig været opført, og at den Høysalige Herre, da Han havde indtaget Calmer, lod den afbryde, og føre Taarnet

Uddrag af Laurids de Thurah - Hafnia Hodierna udgivet 1748

og alle forommeldte Steen - Billeder med videre til Kiøbenhavn, hvor Han anvendte det altsammen til denne Bygnings Opførelse.

Naar man træder ind til Børsen fra Slots - Siden, som er Hoved - Indgangen, finder man strax foran den store Plads, hvor Kiøbmændene, og andre, som have med Handelen at bestille, daglig forsamles; Derhos ere fornødne Contours for Meklerne, Notarier og deslige. Denne Plads er med et Gelænder - Verk skilt fra den øvrige Part af Børsen. Den middelste Deel af Bygningen er opfyldt med lutter Kram - Boder og Boglader, hvor alt, hvad man ønsker og begierer, holdes sal. Den anden Ende, naar man træder ind fra den syndre Side, er paa den høyre Haand indrettet for den Kongelige Banqve, hvor saa vel Banco - Commissarierne have deres Forsamlings - Stue, som de øvrige til Banqven henhørende Betiente deres Skriver - Stuer og Værelser. Denne for alle Negotierende beqvemme, og for Publico nyttige Banqve, er oprettet af Kong CHRISTIAN den Siette Høylovlige Ihukommelse, og dens Octroy Anno 1736, den 29 October af den Høysalige Herre meddeelt. Enhvar kand her imod tilstrekkeligt Pant, eller paa Pante - Obligationer faae store og smaa Summer, dog ey under 100 Rdl., til Laans, imod 4 pro Cento aarlig Rente. Banqven bestaaer af adskillige Interessenters Midler, som dertil have indskudt deels flere, deels færre Actier. Midlernes og den øvrige Administration besørges af visse Commissarier, som dertil aarlig ved de fleeste Stemmer af Interessenterne blive Udvalte, deels af høye Stands - Personer, deels af andre Characteriserede eller af Kjøbmænd. Interessenterne forsamles gemeenlig eengang om Aaret i Martio; deels for at efterse forige Aars Regninger, og at qvittere Commissarierne for afvigte Aars Forvaltning, deels for at fastsætte Uddeelingen eller Renten, som enhver Interessent per advenant af sine Actier for det forige Aar kand nyde, deels og endelig for at udvælge en ny Commissarium baade af de høye Stands - Personer og af den anden Stand, saasom af begge Slags een aarlig afgaaer, naar han har været ved Directionen i tre Aar.

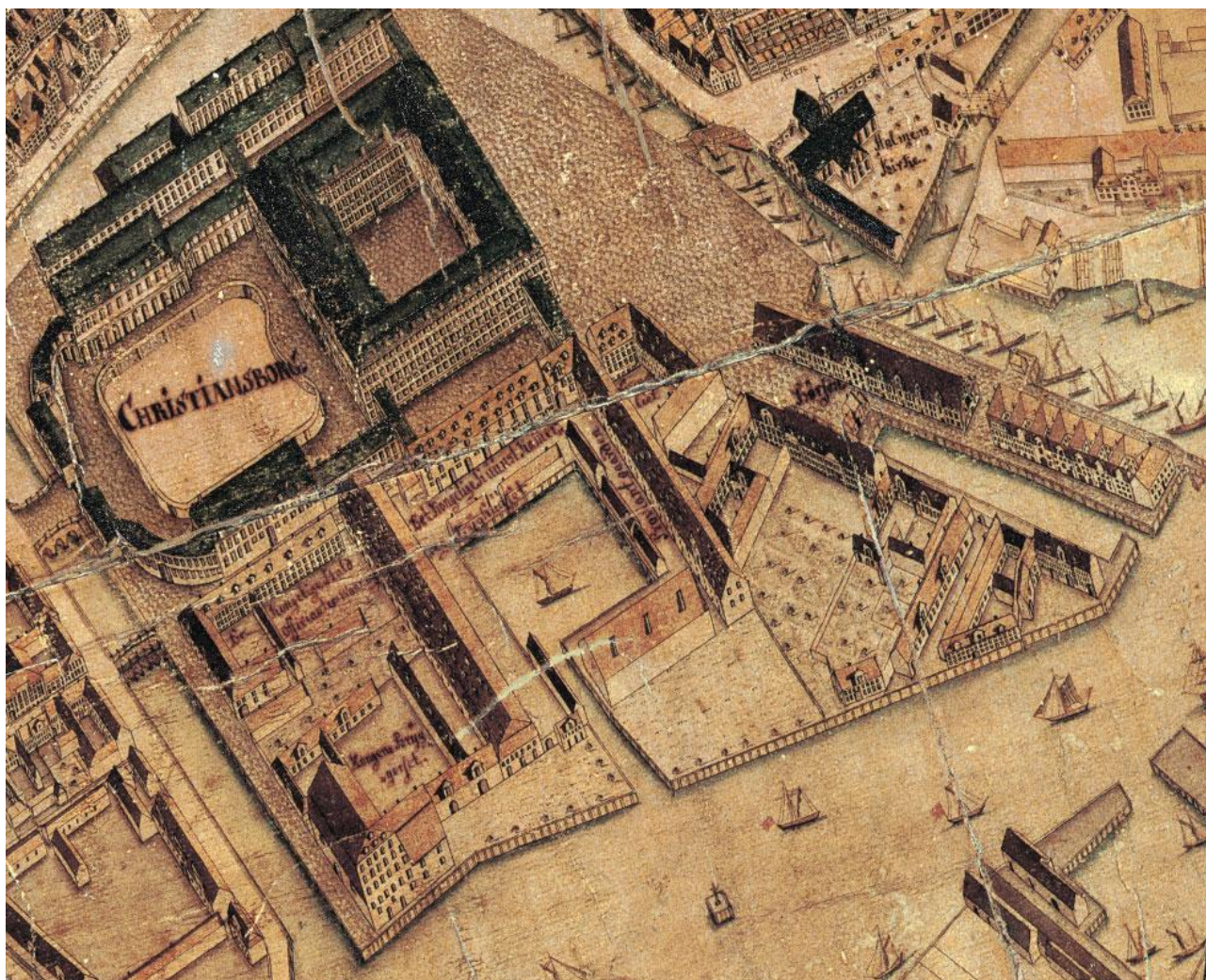
På den venstre Side er det Kongelige Magazin af alle Slags Kram - Vare, hvor de fleste Vare af Klæde, Silke - Tøy, og deslige, som af de Kongelige Fabriqveurer i Staden i stor Mængde forfærdiges, blive forvarede, hvilke til Stadens og Landets Kræmere, saa og til andre Liebhaveere herfra istort udsælges.

Kielderne under Børsen, hvis Plan dog næsten er i Horisont med Gaden, i det mindste ikkun lidet dybere, ere inddeelte til adskillige Pakrum, hvor Kiøbmændene salholde Hør, Hamp, Tiære, Jern og deslige grov Kram; ved hvilke Boder er den Beqvemmelighed, at alle Skibe - Rum kand saa got som for hvert Pakhuses Dør paa begge Sider legge an, og lade og losse deres Vare, siden Bygningen ligger imellem tvende Canaler.

Naar man fra Børsen begiver sig igennem Løngangs - Porten næst ved Cancellier, finder man strax paa venstre Haand Indgangen til det Kongelige Proviant - Huus.

Langs den venstre Side i Gaarden sees en stor og anselig Bygning, som tillige med alle øvrige til Proviant - Gaarden henhørende, af Kong CHRISTIAN den Fierde allerførst er bygget og indrettet. I disse Bygninger forvares et stort Magazin af alle Slags Korn og feede Vare, hvoraf i Krigs - Tider den Kongelige Flode proviateres, og endog i Freds - Tider den gemeene Mand af Søe - Etaten spiises; thi hver Matros nyder foruden sin maanedlige Besoldning endog virkelig fri Kost, som hver Maanedes - Dag, efter Taxt og Vægt, af Rug, Smør, Felsk, Erter og deslige, til hvert Compagnie bliver uddeeleet. Stedets Indretning til sin Brug er særdeles beqvem, thi ved Bygningerne er en stor Grav eller Bassin anlagt, hvor Proviant - Skibene nsæten for hvert Magazin - Huus kand med Tryghed ligge at losse.

Uddrag af Laurids de Thurah - Hafnia Hodierna udgivet 1748

Proviantgaarden, Børsen, Kongelige Kunstskammer,